

TUYUUTIT HEBREWS-NUN

Iłitchuqutit

Tuyuun Hebrews-nun aglaaguruq ukpigniaqtuanun, iñugiaksiiññaqtuanik akililiqsuqtiniñmata, ukpigniağniq uniññağasugivlugu. Aglaktuam qapinaiśaağai uqausiğivlugu Jesus Christ ilumun ittuaq God-im maniraña. Piņasut ukua nalunaigai: Sivulliq, Jesus, iğñiña God ilitchugiruaq ilumun ittuaq kamaksriñiğmik Aapamiñun nagliksaaqpagnikun. Iğñiğuvluni God-mun Jesus qutchiñhaaqtuq añaayyuliqsipañniñ, isağuliñniñ, naaggaunnii ilaaniñ Moses-miñ. Tuglia, Jesus taimuña añaayyuliqsausaqługu God-im ilinagaa qutchiksiñhaaqtuq añaayyuliqsipañniñ Old Testament-ni. Piñayuat, Jesus-kun ukpiqtuq annaktuq piłunmiñ, iqsisimiñ, sulı tuqqunmiñ; aasii sulı Jesus añaayyuliqsipauvluni ilumun annautigaatigut uktuagusiññağaluaqtuam taimani Hebrew-t ukpigniağniğanni niğrutinik ikipkaivłutik aatchuisuññaisa.

Uktuutigivlugu ukpiqtaata taimanisaq iñuich tuyuqtuq ukpiğutiqaquriruq (Chapter 11), sulı Chapter 12-mi apiqsriuruq ukpiqurivłuni isuanun aglaan, qiniğlugu kisan Jesus sulı iğłutulğutilaagługi nagliksaağutit. Aqulliqsaagutigigaich kiliktuutit qapinaiśaağutillu.

Avgutit

Sivulliqsaagun: God sagviqsuq Christ-kun.....	1.1-3
Christ-gum kamanahaağniña isağuliñniñ.....	1.4–2.18
Christ-gum kamanahaağniña Moses-milłu Joshua-milłu.....	3.1–4.13
Christ-gum kamanahaaqtuq añaayyuliqsipañniña	4.14–7.28
Christ-gum kamanahaaqtuq unniqsuqñiisniña	8.1–9.28
Christ-gum kamanahaaqtuq tuqputaa	10.1-39
Ukpigniağniğum nuimañhaağniña.....	11.1–12.29
God-mik iviğagniq	13.1-19
Ağiusaun añaayyun.....	13.20-21
Ağiusautit	13.11-25

God-im Uqaluñi Uqaqtigivlugu Iğñini

1 ¹Qañapak taimani God uqağsuñaruq maññuqtinun uqaqtuni uqaqtimigun iñugiaktuatigun allakaagiiksuaqtigullu piłğutchisigun, ²aglaan makkunani aqulligñi uvluni ilaan uqautinagaatigut uqaqtuni Iğñiğimigun, nalunaiqsamigun kiñuvaannaquvlugu supayaanik, ilaan piqatigivlugu Iğñiq savañavlugich supayaurat.^a ³Iğñiğum salapqinagaa God-im kamanautaa, salapqitğugulu God-im qanuqitilaña, nayummivlugu sunapayaq uqaluñmigan suañaruakun. Ilaa salummautauganikami piłuutiptinun, aquvinjaruq taliqpiata tunaanun God-im kamanautuam qilañmi.

Iğñiq Kamanahaaqtuq Isağuliñniñ

⁴Tavra kamanaqsiñhaañaruq isağuliñniñ sulı God-im atchinagaa kamanahaaqtuamik atigmik ilaisa atinñiñniñ. ⁵Qañannii God uqallañaitchuq inna isağuliñmun.

“Ilivich Iğñiğigikpiñ. Uvlupak aapagiliutiginma.”

^a 1.2-3 Jn 1.1-3; Col 1.15-17.

¹³Aglaan silǵiqsuutisitchi avanmun uvlupayaani, piviksraqaŋaŋaan. Nalliqsi ılaanni uqaqsigiiliviaqtuq pılıunmi sagluqipkaǵluni. ¹⁴Qanuq piqatigiiksugut Christ-lu ukpiqsimauragñaigupta sivulliqsun ukpiǵutiptiktun tuniqsimaluta isuanunaglaan.

¹⁵Uqallautauŋamman Bible-ni,

“Uvlupak, tusaaguvsigik pitquraŋi, uqaqsigiiliiŋasi taipkunatun iñuktun paaqtaŋaruatun.”^o

¹⁶Kisut ipkua tusaagaluaqłutinj paaqtaŋaruat? Taipkuagurut iluqaǵmin aullaqtuat Egypt-miñ, aullarriqaqłutinj Moses-mik.^p ¹⁷Aasisuli kisunik God uuligrutchautiqaraŋava malǵukipiani ukiuni? Taipkuniŋa pılıusiqiragaqtuanik nunaglaktuami aasii tuquvlutinj. ¹⁸Suli kisunun unniqsuqłiŋava sumikunnii isigumiñaiññivlugich unañuiqsigvigitqukkamiñun? Taipkunuŋa kisiññun kamasuutaitchuanun. ¹⁹Tavra ilitchuǵirugut ilinjich isigumiñaiññaniqsut ukpiǵutaiññutinj.

4 ¹Tavraasii, unniqsuqłiisaa itkaluaqtuq-suli, isigniksarakun ilaan unañuiqsuutaanun, anayasuktuaqta ılaanni nalliqsi tikiññitpiaqtuq taavrumuŋa unañuiqsigvijnun. ²Qanuq tusaayugaagiksuaat tikiutiŋammiut uvaptijnun tainnatupiaǵataq ilaiññun tikiñmatun, aglaan tusaakkaŋata anniqsuŋaitkai, qanuq ukpiǵiŋaitkaat. ³Uvagut ukpiqtuaŋaruaguut isianinjarugut unañuiqsigvijnun God-im aitchuutaanun ilaan uqallausiatun,

“Qinnakama unniqsuqłiisiptun, taipkua isigumiñaiŋiaqtun unañuiqsigvimñun.” Isiqugaluaqtillutinj ilaanun God naatchinjavluni savaamiñik nunalikami taimani.^q

⁴Qanuq Bible uqaluŋi imma sumi uqaraŋarut taavrumuuna tallimat malǵuatigun uvlut inna, “God unañuiqsinjaruq savaamiñiñ tallimat malǵuaŋni uvlut.”^r ⁵Suli taavrumani taiguami atausivsaami inna taiguagtugut, God-im uqallautaanik. “Ilinjich sumikunnii isigumiñaitchut unañuiqsiqatigilunja.”^s ⁶Taipkua tusaaqaaqtuat tusaayugaagiksuanik isinjinmata ukpiǵutaiññutinj, allat iñuich imma isiqtuksaraŋarut taavrumuŋa. ⁷God nalunaiqsitqinjaruq allamik uvlumik, uqaqłuni David-kun iñugiaktuat ukiut pianinmata. Atutqinagai uqaluich taiguaganiktuat,

“Uvlupak tusaaguvsigik pitquraŋi, uqaqsigiiliiŋasi.”^t

⁸Tavra Joshua-m aullatinqakpagich unañuiqsiummun, God aquvatigun uqautiqagayaitchuq allamik unañuiqsigviksramik qakugukpan.^u ⁹Tainnainniǵman-aasii, imma ittuq Savaiñnikun unañuiqsigviksraŋat iñuñisa God-im. ¹⁰Qanuq kiñaliqaa isiqtuq God-im unañuiqsigvianun nutqaǵmiuq savaamiñiñ, God-ituttauq nutqaǵmatun savaamiñiñ. ¹¹Tavraasii isigniłupiaqta taavrumuŋa unañuiqsigvijnun, nalliqputunnii suksraunǵinitchumauq tuvrautiluni tainnatchimun ukpiǵutair-runmun. ¹²Qanuq uqalua God-im taŋŋiǵuupiaqtuq suanŋatitqaqtuǵlu, aviklugik iñuuvlu pisuutaa, God-ivlu pisuutaa, savikpaktun avanmun kiiñaliktun ipiktuatun avguiruatun navyaaniglu patigniglu. Suli isivǵiuruq iñuich isummatinñiñnik pisuutinñiñiglu.^v ¹³Suli God-im sivuǵaani qanusipayaq uumaruaq iriqsimaŋitchuq, aglaan supayaat aŋmarut tallutaitchullu irraŋnun ilaan isivǵiiumaaqtuam uvaptijnik.

Jesus Kamaŋaqtuq Aŋaayuliqsipak

¹⁴Tavraasii kamaŋaqtuamik aŋaayuliqsipach qaukñannik piqagñiqapta mayuŋaruamik qilaŋmun, Jesus-mik Iǵñinjanik God-im, ukpiqsimapiagataqta tuniqsimaluta. ¹⁵Qanuq aŋaayuliqsipach qaukñannik piqaqtugut isumaaluqataullaruamik suanairrutiptiŋni, uvaptiktun uuktuqtaunaruamik qanusipayaatigun, pılıuksinaitchuqaglaan. ¹⁶Tavraasii nalupqisunñiluta qallilaqta

^o 3.15 Ps 95.7-8. ^p 3.16-18 Nu 14.1-35. ^q 4.3 Ps 95.11. ^r 4.4 Gn 2.2. ^s 4.5 Ps 95.11. ^t 4.7 Ps 95.7-8. ^u 4.8 Dt 31.7; Js 22.4. ^v 4.12 Is 49.2; Eph 6.17.

God-mun, nagliktuutiqaqtuamun, nagliktuusiaqağumaugut aitchuusiaqağlulata nagliktuutiqaqtuamun ikayuusiaksraptinik ikayuqtiquaqtuksrağugupta.

5¹ Qanuq iluqağmiñ añaayyuliqsiqpaich qaukñinich piksraqtaagurut akunğanniñ inuich. Taapkua nalunaiqsausuurut pisitquvlugich inuich God-im sivuğani, qaitchitquvlugich aitchuutininik ikipkautinigu piluutaigutiksranik.

² Añaayyuliqsiqpaum suañairrutitqağluni araktuallagai piaqłuktataitchuakun kamaksriñitchuat naluvlugich God-im pitqurañinik, sagluqirauvlutigu. ³ Taamnaasii pisigivlugu ilaa aitchuirsraupiaqtuq ikipkautininik pisigilugillu piluutini pisigaluagmilla isa inuich.^w ⁴ Kiñaliqaa añaayyuliqsiqpagulaitchuq inmiñik, aglaan ilaa nalunaiqsigağtuq God-mik, Aaron-tuttauq nalunaiqsarjatun.^x

⁵ Tainnatuttauq Christ kamañasiñitchuq inmiñik añaayyuliqsiqpañun qaukñigu sağluni, aglaan nalunaiqsigañaruq God-mik uqallaktuamik inmiñun, “Ilivich Iğñigigikiñ. Uvlupak Aapaliutigijma.”^y

⁶ Allaagun-suli uqallañammuiq,

“Ilivich añaayyuliqsiqpaurutin isuitchuamun, tuvraqługu pilğusia Melchizedek-gum.”^z

⁷ Uvluni nunamiinnami, Jesus añaayyuraruq qinñuaqturaruğlu nipatusivluni qulvivluni ilaanun annaurriyumiñaqtuamun inmiñik tuqqunmiñ. Aasii ilaan añaayyutaa tusaaruraruq pisigivlugu God-iliqiniğmi qiksiksrautaa.^{a b}

⁸ Iğñigugalu añağmi, nalupqinañagaa kamaksriñini nagliksaagñimigun. ⁹ Aasii piluutapiagağman, kañiutağuraruq isuitchuamun annaunmun iluqaiñinun kamaksriuanun inmiñik. ¹⁰ God-im nalunaiqsigañagaa añaayyuliqsiqpañun qaukñitquvlugu tuvraqługu pilğusia Melchizedek-gum.

Kiliktuutit Qapiquñiğluta

¹¹ Aasii Melchizedek-kun uqautiksraukkağalu aqtugut sigliñnaqtuamik sivunniqsaaruni, aglaan ilivsi kañiqsilguitchusi. ¹² Uvva pañmapak ilisaurriğugumiñaqsigalu aqłusi, ilisaurriqaqtuksraurusi-suli inuñmik ilisaurrivsaqtuksramik ilivsiñinik sivulliqsigun ilisaurrutitigun God-im uqaluñi. Taamna pisigivlugu immuktuqtuksraurusi miqłitqutun, niqipiagunitchuamik.^c

¹³ Qanuq kiñaliqaa inuğgutitqaqtuq immuñmik miqłitqutun ittuq naluvlugu nalaunuraruq naagga nalaunñaitchuq. ¹⁴ Aglaan niqipiaq sivuniquaqtuq ağıñaru anun, tamatkununa ilitchuğipkaqtitaunaru anun sum nalaunñatilaanjanik piluktılaanjaniglu.

6¹ Tavra uqautiginañilğlugich sivulliich sigliñnaitchuat ilisaurrutit Christ-kun, ağısaiñnaqta. Ilisaurriğiññañaiğluta sivulligñik ilisaurrutininik kisiñinik ukuniña, isumalitiqunmik pilğutchiñin tuqunaqtuaniñ, ukpiğunmigu God-mun, ² ilisaurrutininik paptaiğutikun, ilinñanniglu argañisa umialinñat inuñ niaquanun, añañisaatigullu tuqunaruq, isuitchuakullu isivğigvikun. ³ Aasii taamna sivunmuktuğniksraqput taññiğñağikput God-im pipkağumiñaqpaga. ⁴ Qanuq inuich kañiqsipkaqtauganikamiñ, suktuaganikamiñ annaunmik aitchuusiaqaanikamiglu ilitqusigiksuamik, ⁵ suktuaganikamirruğlu nakuutaa God-im uqaluan, suañataalu Atanğum salapqigñiakkaña ukiuni qaiyumaqtuani, ⁶ taapkua suktuaqqağlugich, aquatigun tunutkumirruñ Christ, qanuğlugich isumalitiqisitiqigñağumiñaitchut. Qanuq ilaisa kikiaktutitqigmatun pigaat Iğñiña God-im, suli kipautigivlugu ilaan tuqutaa.

⁷ Inuich ukpiqsimaqtuat Christ-mun qanakkusiaqaqtut nunatun qanakkusiaqaqtuatun sialunman, aasii naurivluni niqiksranik tamatkununa

^w 5.3 Lv 9.7. ^x 5.4 Ex 28.1. ^y 5.5 Ps 2.7. ^z 5.6 Ps 110.4. ^a 5.7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46.

^b 5.7-8 Mt 26.39; Jn 10.18; Phil 2.8. ^c 5.12-13 1 Co 3.2.

nunaliqiruanun. ⁸ Inuilli tunutchiruat Christ-mik suksraungiqsaurut nunatun sialunman-unnii nauriruatun kakillaagnaqtuanik. Anniqsuutaunitchut ikiraugiinnaqniaqtut. ^d ⁹ Tainna uqagaluaguptaunnii, piviuttaqirauruasii, nalupqisunitchugut nunagiksuatun itilaavsiinnaq aasii annaurrauvlusi. ¹⁰ Qanuq God nalaunjaruq. Naluruuraagnianitkaa ikayuutiksi, piviuttaqqullu ilisimanaqtitaqsi savautikavsigik ukpiqtuat ilaa pisigivlugu, pilgusivsisun panmapak. ¹¹ Suli tainnatun kipigniuttaqigivsi atausiullaavlusi ikayuiñaipiaqvlusi. Taamna piguvsiuq inuunigtutilaavsisun nalupqiginiajtkiksi annautiksraqsi. ¹² Tavraasii iqiatchautinagu ikayuiñiq, aglaan taipkunatun ukpigutiqaqlusi qinuurrutiqaqlusilu, kinuvaannakkumausi God-im unniqsuqhiisiñnik.

God-im Nalupqinaitchuaq Unniqsuqhiisaa

¹³ God-im unniqsuqhiikamiuq Abraham, unniqsuqhiijagaa inmiguuqfugu, sumik kamanalhaaqtuamik piilluni inmiñniñ, ¹⁴ uqaqluni, “Nalupqinaitchuamik quviasaapiagnaigikpiñ, inuigiaksipkaqlugililu kinuniqtin.” ^e ¹⁵ Tavraasii Abraham, qinuuiqfuni utaqquqqaqfuni, piññaktaaqijagaa God-im unniqsuqhiisaa. ¹⁶ Inuilli ilumutun unniqsuqhiisuurut nalupqinaiyausiqfutiñ kamanalhaaqtuamik inmiñniñ, aasii tainnaqmata arguanaigaqtuq unniqsuqhiisaat avanmun. ¹⁷ Tavrali God-im ukpignaqsiliguñagaa unniqsuqhiisini kinuvaannagnaqtuamun allanqulaisilaaja sivunniutini, arguanaiyaqfugu unniqsuqhiinmik. ¹⁸ Taapkuñnuuna malgukkun allanqulaitchuakkun, unniqsuqhiisikullu nalupqinaiyautikullu, God arguanaijaruq sagluyumiñaasilaamiñnik. Uvagulli annaksajaruaquut qamannirvimmun God-mun piyumalaagusiqluta piññaktaaqiyumavlugu annaun aitchuutigisukkaña. ^{19,20} Kitchatun pauksimmatauruatun, tainnatulli pauksimmatigigikput kitchatun taamna annagumman ilitqusiptiñun. Taamna annagumman qilanjmi pigigikput, qanuq Jesus ayunjaruq sivuptiñni pisivluta. Añaayyuliqsiqpaktun isinjaruq amunatchianun talukiyaam inimum ilaaguqaqtaulhamaaqtuamun God-mun. Añaayyuliqsiqpaguqtuq tuvraqfugu pilgusia Melchizedek-gum isuitchuamun. ^f ^g

Añaayyuliqsi Melchizedek

7 ¹ Qanuq taavruma Melchizedek-gum, umialgata Salem, añaayyuliqsiqpanan sapiññaqniqsauruam God-im, paanagaa Abraham utiqtuq tuqugaqqaqfugich umialgich. Aasii Melchizedek-gum añaayyutiñagaa piluatautiqaqvlugu. ^h ² Aasii Abraham-gum aitchuñagaa qulijñuñutiñniñnik supayaurat piggaktaami akimakami. Melchizedek-gum atqa mumiññijagun sivuniquaqtuq Umialguruq Ihuqtauliqiniñmun, aasiisuli umialgummiuq Salem-mun sivuniquaqtuamun Umialganun Anjuyautairrutim. ³ Aapaiñmiuq aakaitchuñlu manjuitchuñlu aglausimaruunik, sul Bible uqalunisa quliatuagijitkaat aniñña tuquniñalu. Tavraasii Melchizedek ittuq Iññijatun God-im añaayyuliqsiqpauvluni isuitchuamun.

⁴ Isumalaagutigisiuq qanutun kamanaqtilaaja. Abraham kama-nautikun manjuuruam aitchullammagu qulijñuñutiñniñnik piggaktaami akimakami. ⁵ Aasiilii taipkua kinuniñi Levi-m añaayyuliqsiqpaguqtitaunaruat pitquraqatut tigusitquvlugich qulijñuñutinik inuñniñ, ilaisa aniqatiimiñniñ, manjuqaqaluaqtillugitchauq Abraham-miñ. ⁶ Aglaan taamna inuk Melchizedek, manjuqaqatigijisatunniñ, aitchuusiaqanjaruq qulijñuñutinik Abraham-miñ. Aasii uqallanjaruq Abraham-mun unniqsuqhiisiaqtuamun, God-im piluataqtitchuma-gaatin. ⁷ Inuk tainna uqallallaruq kamanalhaaqtuq taavrumañña uqallausi-qaqtuamiñ. Kialiqaa taamna qapigumiñaitkaa. ⁸ Aasiisuli Levi-m kinuniñisa

^d 6.8 Gn 3.17-18. ^e 6.14 Gn 22.16-17. ^f 6.19 Lv 16.2. ^g 6.20 Ps 110.4. ^h 7.1-2 Gn 14.17-20.

ⁱ 7.5 Nu 18.21.

aitchuusiaġisuugaich quliŋġuġutit aasii tuquvlutiŋ. Aglaalli Melchizedek aitchuusiaqanaruq quliŋġuġutiniċ, quliatuaġuŋaitchuaq tuquġaniġlugu. ⁹Iaanni iŋuktauq uqallakkumiŋaġuġnaġmiuq inna. Levi-vsauq kiŋuniŋi aitchuusiaqagauurut quliŋġuġutiniċ, akiliŋammiŋiqsut quliŋġuġutiniċ Melchizedek-mun. ¹⁰Qanuq Abraham aitchuimman, aitchuimmatun piŋammiut aniŋaiŋaġmiŋ-unnii ilaan kiŋuniġivlugich.

¹¹Pitqurat iŋuŋnun aitchuutaunaruq aŋaayyuliqsiqpaummata Levi-m kiŋuniŋi. Tavra iŋuich annaurraullakpata naamasilugu Levi-m kiŋuniŋigun aŋaayyuliqsiqpauruatigun Aaron-kun, piqagugnaġniŋitkaluaqtuq allamik aŋaayyuliqsiqpaŋmik Melchizedek-tun ittuamik. ¹²Qanuq allanġuqtuksraġuġman aŋaayyuliqsiqpaqagŋiq Levi-m kiŋuniŋiŋiċ aŋaayyuliqsiqpaktun Melchizedek-tun ittuamik, tainnatuttauq allanġuqtuksraupiaġuummiut pitqurat. ¹³Qanuq Christ aŋaayyuliqsiqpaktun Melchizedek-tun kaŋiqaqtuq allamiŋ Aaron-ġuŋitchuamiŋ, savaaqanaitchuaniŋ ikipkaiviŋmi. ¹⁴Nalupqinaitchuq Ataniqput maŋġuqaqtuaguruq Judah-miŋ, aasii taapkua maŋġuġiich Moses uqallausiŋiŋaitkai aŋaayyuliqsiqpautqulugich.

Alla Aŋaayyuliqsi Melchizedek-tun Ittuq

¹⁵Taamna nalupqinaivsaanaruq allasuli aŋaayyuliqsiqpak Melchizedek-tun ittuq salapqigman. ¹⁶Christ aŋaayyuliqsiqpaganaruq, piŋigivlugu iŋuuniŋa isuitchuamun. Aŋaayyuliqsiqpaganaitchuq maŋġuqaġniġlugu Aaron-miŋ pitqurat apiqsriaŋatikun. ¹⁷Qanuq God-im uqallautiŋagaa Christ, “Aŋaayyuliqsiqpaurutin isuitchuamun tuvraqġlugu Melchizedek.”^j ¹⁸Sivulliich pitqurat sivuniqaqtuat Levi-m kiŋuniŋigun asivaqtaurut, piŋigivlugu suaŋaiŋiŋat anniqsuutaunġiŋiŋallu annaurriġaiġutiŋ iŋuŋniċ, ¹⁹qanuq taipkua pitqurat nalaunŋasipiaġatalaitkaat kiŋapayaaq sivuġaani God-im. Aglaan Christ piŋigilugu aŋaayyuliqsiqpagikkaqput annagummatipiaqtugut, suli qalliġaagumiŋaqtugut God-mun.

²⁰God unniqsuġhiipianaruq Christ aŋaayyuliqsiqpauniagŋivlugu isuitchuamun. ²¹Taipkua sivuani aŋaayyuliqsiqpaguqtuat aŋaayyuliqsiqpaguqtitausuurut unniqsuġhiisaunġitchuakun God-miŋ, aglaan Christ aŋaayyuliqsiqpaguqtitaunaruq unniqsuġhiisimik inna,

“Ilivich aŋaayyuliqsiqpaurutin isuitchuamun. Uvaŋa Atanġuruŋaŋa unniqsuġhiinaruŋa, aasii isumaga allanġuġumiŋaitchuq.”^k

²²Taavruma unniqsuġhiisim inillakkaa Jesus nalupqinaiyautiġuġlugu nakuuġhaaqtuamun sivunniugunmun.

²³Sivulliich aŋaayyuliqsiqpaich iŋugianaruq, tuqusuuvlutiŋ. Tuqquitim piġuunġagai savaŋiŋiŋiŋ. ²⁴Aglaan Jesus aŋaayyuliqsiqpauruq taimuŋa, qanuq ilaa iŋuuruq isuitchuamun. ²⁵Tainnaiġuniasii ilaan ataramik annautiyumiŋaġai tamatkua qalliġaqtuat God-mun inmigun, qanuq iŋuuruq ataramik qiŋŋuaqtuutisukġugich God-mun.

²⁶Qanuq nalaunaruq tainnatchimik aŋaayyuliqsiqpaich qaukġiannik piqagupta, ilaaguaqtauruamik God-mun, paŋiŋaġumiŋaitchuamik, piġuagŋiġitchuamik, ilaaguanaruamik piġuusiŋiriniŋ, kamaŋaqsipkaqtauruamik qilaŋmi. ²⁷Jesus taipkumatun inġitchuq aŋaayyuliqsiqpaich qaukġiŋisitun, aitchuiruksrauluni ikipkautiniċ uvlutuaqpan, sivulliġilugich ilaan piġuutini, piġuutiŋiŋiŋnullu iŋuich. Qanuq tuqukami naanġagai ikipkautit pitqigaksraiġuġgich, inmiŋiċ aitchuutigivluni.^l ²⁸Pitquratigun aŋaayyuliqsiqpaich qaukġiksraġuugaich piġuksilaŋruanik. Aasii pitqurat qaisaunġanġmata God-im nalunaiŋagaa Iġŋini piġuksinaitchuaq isuitchuamun.

^j7.17 Ps 110.4. ^k7.21 Ps 110.4. ^l7.27 Lv 9.7.

Jesus Qaukhiq Añaayyuliqsiqpaqput

8 ¹Tavra sivuniġikkana uqaluutigikkapta innaittuq. Añaayyuliqsiqpaich qaukhiannik piquqtugut Christ-mik, aquvititauruamik taliqpiata tuġaanun God-im kamañaqtuam qilaŋmi.^m ²Añaayyuliqsiqpaich qaukhiat pisinniktuq inimi ilaaguaqtauruami God-mun tupipiamiittuami añaayyuvuŋmi, iñuum nappaqtaġinisaŋani, aglaan Atanġum nappaqtaŋani.

³Añaayyuliqsiqpaich qaukhiat aitchuutiqaqtuksrausuumman piksraqtaaguruq aitchuitquvlugu aitchuutirik ikipkautinigli God-mun pisivlugich iñuich; tainnatulli añaayyuliqsiqpaich qaukhiat pigikkaqput aitchuutiksraqtuksraupiaġmiuq sumik. ⁴Tavra Christ nunamiitkumi, añaayyuliqsiqpauyumiñaitkaluaqt uq sumikunni, qanuq allanik añaayyuliqsiqpaqtuq nunami qaitchisuuruanik aitchuutirik pitquratiguaqtutiŋ. ⁵Savaktut tupiġmi tuvrautiruami taġġauruamiġu qilaŋmiittuamun tupipiamun añaayyuvuŋmun. Qanuq Moses nappaisaġumaagaqsimman tupiġmik añaayyuviksramik, iġisautiŋagaa God-im uqallautivlugu, “Qaunagilutin savakkumagitin supayaat tuvraġlugu iġiktigusiaq iġisaurrusiaġikkan iġġimi.”ⁿ ⁶Añaayyuliqsiqpaich savaktut tupiġmi nunamiittuami taġġaġhiñauruami, Christ-li pisinnikkumiñaqsinaŋuq qilaŋmi nakuuġhaasugruktuamik nunami añaayyuliqsiqpauruaniñ. Ilaan savaŋa kamañaġhaaqtuq añaayyuliqsiqpaich savaaŋiñiñ, qanuq God-im sivunniugutaa nutauruq ilaan qaanaġsitana uvaptiŋnun nakuuġhaaqtuam unniqsuġhiisiquqtuq.

⁷Qanuq sivulliuruq sivunniugun naamaŋakpan, simmausiġñiaŋitkaluaqtuq.

⁸Ataniq God iviġaumaiñnaŋuq taipkununa iñuŋnun, aasii uqallakuni, “Uvlut qaiñiaqtut uvaŋa nutauruamik sivunniugniaqtuna iñuŋniñun Israel Judah-vlu.”^o

⁹Taamna nutauruq sivunniugun inniaŋitchuq sivulliqsun qaisaptun apaniñiñun uvlumi taivrumani aullatisaqapkich qaunakġaaqtugich nunamiñ Egypt-miñ.

Qanuq ilinisa kipuqtaŋmarruŋ sivunniugutiga uvaŋa ilaisituuqtinŋagitka.

¹⁰Uvvauna sivunniugun taŋŋiqsinniakkaga iñuŋniñun Israel taipkua uvlut pianikpata. Itqumapkaġniaġitka pitquratka ilinjiñiñun, kamagipkaġlugiġlu ilinjiñiñun, suli uvaŋa God-iginiagaanna, ilinjiġli iñuġiniaġitka.

¹¹Taamna pisigilugu iñupayaat iġisaurrutiniaŋitchuq avanmun, aniqanmiŋnigli uqaglutin, iġitchuġiuŋ Ataniq, qanuq iluqagmiŋ iġitchuġiniaagaanna, kamaŋniqsrakkaluat iñuich, kamaŋniñiŋisrallu.

¹²Qanuq uvaŋa naglikkutiqagniaqtuna piġuksiranun, suli piipiagniaġitka piġuutiŋich kamasuutairrutiŋiġlu.”

Taapkunija Ataniq uqanaŋuq. ¹³Uqautigikamiuŋ nutauruq sivunniugun, ilaan piqutiġiaŋagaa sivulliq sivunniugun utuqqaliruaġuvlugu. Aasii suna atuġnaġumiñaiġman utuqqalimmallu tautuġnaiqsafhiñaaguuuruq.

Nunamiŋnaqturauaglu Qilaŋmiŋnaqtaġlu Qiksiksraun God-mun

9 ¹Tavra taamnaunnii sivulliq sivunniugutaa God-im uqaluqanaŋuq qanuq pirukrautilaŋannik tupiġmi añaayyuvuŋmi nunamiittuami. ²Qanuq tupiq nappaqtaunaŋuq siġalliguaqqaġlugu tairauruamik ilaaguaqtamik inimik God-mun. Aasii iġuaniŋnaŋrut qulliqagvigli, niġġiviġiġlu, qaamiutaqatuat punniġnik ilaaguaqtauruanik God-mun.^p ³Aasii tupiq kaŋiġiġiqaqtuq tunuani talukiyaam, tairauruamik ilaaguaqtauġhamaaqtuamik inimik God-mun.^q ⁴Aasii iġuaniŋnaŋruq ikipkaiviġiaq tivraġiksautinun piġiaq maniŋmiñ kaviqsuamiñ, kigiunniġlu

^m 8.1 Ps 110.1. ⁿ 8.5 Ex 25.40. ^o 8.8-12 Jr 31.31-34. ^p 9.2 a Ex 26.1-30. b Ex 25.31-40. c Ex 25.23-30. ^q 9.3 Ex 26.31-33.

itqumman God-im sivunniugutaanun, puuqaqtuaq iluqani maniqmik kaviqsuamik. Taavruma kigiunnigum imaǵivlugich utkusiglu piliaq maniqmiñ kaviqsuamiñ imalik maana-mik, ayauppianjalua Aaron akutuqpanillaruaq, pitqurallu aglanjaruat saapa-qayaarjnun uyaqqarjnun.^r ⁵Qaananinjjaruk matuam isagullak qaummagiksuaq qulanqisimavlugu nagliktuusiannagvik God-miñ. Taapkua pañmapak uqautiginia-nitkivut qanupiaq sivuniquaqtilaanat.^s

⁶Tamatkua itqanaiganigataǵmata tainna, añaayyuliqsiqpaich ataramik uglaǵaǵniqsut silalligmun tupigmun, savaaǵiugaqǵugich piraksrautitij.^t

⁷Aglaan iluanun kanjillium añaayyuliqsiqpaich qaukǵiat kisimi isiguuniqsuq atausiaqsiññaqǵugu ukiuq, augutiligaaqǵuni piluutaigutiksramiñik iñuillu piluutiñisa piiǵutiksrañannik.^u ⁸Taavrumuuna Ilitqusiǵiksuam kanqisipkanjagaatigut taamna apqun inimum ilaaguaqtauhamaaqtuamun God-mun anmanaisilaanjanik-suli iñuich pillasilugich tavruga, silallium tupqum napaniqtutilaanatan. ⁹Taamna silalliq tupiq qiniǵaaǵimmatur itkaa pañmapak piraǵautchim. Qanuq aitchuutit ikipkautilu aitchuutaugayuktut naamanjichuat piluutaipiagumiñaǵlugich añaayyurauruat.

¹⁰Aglaan tamatkua piraǵautchich anjalatchirut añaayyuliqiniǵmi niqilhiñaniglu imiñhiñamiglu qanusilimaaniglu añaayyuliqinikun salummaksautinik timimun. Tamatkua qaahñanakun piraǵautchich piruksrausuurut tikitchiaǵivlugu God-im nakuuñhaaqtuaq sivunniugutaa taññiqsitaja Christ-mun.

¹¹Tavra pañmapak Christ qaiganinjjaruq, añaayyuliqsiqpaich qaukǵiat nakuuruanun sunun pañmapak ittuanun. Tupiq añaayyuvik añaay-yuliqsiqpañnun qaukǵiuvigikkana tupquñitchuq nunami iñuich savaaǵilugu, aglaan kamanahaaqtuaq nakuuñhaaqtuaǵlu tupiq qilañmiittuaq. ¹²Aasii añaayyuliqsiqpaich qaukǵiatitun Christ isinjaruq pitqigaksraiǵuq inimum ilaaguaqtauhamaaqtuajaruaamun God-mun, augutiqaqǵuni auññaaññiñik niǵrutit ikipkautausuuruat, aglaan ilaan auñmiñik. Aasii auñmiñik annakkumiñaqsijnagaatigut isuitchuamun. ¹³Qanuq taimani iñuk piluksiruaq salummaqtugayuktut God-im sivuǵaani qivsaliktaukami niǵrutit ikipkautausuuruat auññiñik.^v ¹⁴Taamna tainnainjapkan, qanutuñhaaq auñata Christ salummaqtigivagich ilitqutchisi tuqunaqtuaniñ pilǵutchiñiñ savautiyumiñaqsivlugu God iñuuruuq. Christ, Ilitqusia iñuuruuq isuitchuamun, aitchuutiginjaruq inimiñik tuqukami akuqtuǵnaǵumiñaqǵuni God-mun.

¹⁵Taamna pisigivlugu Christ atisipkaiñiaqtiginjaruq aitchuqǵuta nutauruamik sivunniugutaanik God-im, tamatkua quuqaqtauruat aitchuusiaqaquvlugich isuitchuamik kinuvaaksramik God-im unniqsuqñiisaanik. Christ tuqukami tasugumiñaqsijnagai iñuich kamaksriñitchuat God-im pitquranjñik sivulligmi sivunniugunmi. ¹⁶Kiñaliqaa sivunniqpan aitchuutigisukǵugich sugauttani kinuvaannaktuksrautinun aasii tuquvluni, taavruma inuum tuquniña nalupqinaigaksrauruq kinuvaannaktuksrautit sugauttannañaiññaisa. ¹⁷Qanuq inuum sivunniugutaa taññigumiñaqtuq tuquanikpan kisanik. Inuunñaan kialiqaa kinuvaannaktaaǵiyumiñaitkai sugauttani. ¹⁸Taimñaunnii sivulliq sivunniugun nalupqinaiqsaunjaruq auñich niǵrutit atuqǵugich. ¹⁹Qanuq Moses uqautigianiñmagich pitqurapayaurat sivunniugunmiittuat iluqaiññun iñunñun, ilaa tigusinjaruq auññiñik niǵrutit ikipkautausuuruat, imiǵmiglu, kavvigiksuamiglu imnaim mitquanik, piguaqtigunmiglu aasii qivsalinagai auñmik makpigaat, iluqaisalu iñuich,^w ²⁰aasii Moses uqarjaruq, “Uma augum nalupqinaigaa sivunniugutaa God-im ilivsiññun.” ²¹Tainnatun-suli ilaan qivsalgutiginjagaa auk

^r9.4 a Ex 30.1-6. b Ex 25.10-16. c Ex 16.33. d Nu 17.8-10. e Ex 25.16; Dt 10.3-5. ^s9.5 Ex 25.18-22.

^t9.6 Nu 18.2-6. ^u9.7 Lv 16.2-34. ^v9.13 a Lv 16.15-16. b Nu 19.9,17-19.

^w9.19-20 Ex 24.6-8; Zec 9.11; Mt 26.28.

tupiǵmullu añaayyuvijmun utkusipayaanullu allallu supayaurat atuǵuukkaŋi añaayyuliqsiqpaum añaayyuniǵmi.^{*} ²²Tavrakii kamaǵivlugich pitqurat, iluqakavsarŋmi sunapayaaq ilaaguaǵutiqāǵaqtuq God-mun auŋmik, sulii auk maqinŋaunnagu, God-im piļuutit suliqutiginaiļaitkai itqamayumiñaiglugich.^y

Christ Tuqutaata Piigai Piļuutit

²³Tavra tainnatun nunamiittuat sut añaayyuliqiniǵmi ilaaguagaksrausuunarut God-mun, niǵrutim auŋanik piqutiqāǵluni tuvrautiļhiñat qilaŋmiittuanun. Aglaan qilaŋmiittuat ilaaguagaksraunarut auŋanik Christ nakuuļhaaqtuamik aitchuunmik tamatkunaŋŋa. ²⁴Qanuq Christ isianaruruq qilaŋmun sivuǵaanun God-im uvagut pisivluta. Isianitchuq inimum ilaaguaqtuulhamaaqtuamun savaaŋannun iñuich, tuvrautiļhiñauruamun qilaŋmiittuamun. ²⁵Naaggaunnii Christ aitchuutigitqigāǵluni inmiñik piŋitchuq, añaayyuliqsiqpaich qaukļinjisun inimum ilaaguaqtuulhamaaqtuamun ukiutuagŋman isiguuruaturun saagaqtuni auŋmik, ilaan augiŋisamiñik. ²⁶Qanuq tainna Christ aitchuutigitqigaaǵuugumi, nagliksaatqigaktuksrauniagaluqtuq akulaitchuami nunaqarŋa savaagumman. Aglaan paŋmapak, isuani piviksram, Christ qainaruq atausiaqtuni, piigiaqtuq piļuun aitchuutigitvluni inmiñik. ²⁷Iñuich tuquruksrausuurut atautchimi, aasii taavruma aquagun isivǵiqsaulutiŋ. ²⁸Tainnatulli Christ, tuqutaŋanaruvluni atausiaqtuni piigiaqtugich piļuutinich iñugiaktuat, niptatqigñiaǵmiuq, piļuun piigiasuŋaŋnagu aglaan annautiyaqtuglugich niǵiupiaqtuut inmiñik.^z

10 ¹Tavra pitqurat taǵǵauruaturun isiññanarut sunun anniqsuutaayumaaqtuanun Christ qaǵǵisiniakkaŋiñun. Pitqurat aitchuiļaiñanarut tamatkuniŋa anniqsuusiaksranik. Taamna tainnainman pitqurat piļuutaiqsilaiñanarut tamatkuniŋa qalliļaaqtuanik God-mun tamatkunuuna ikipkautitigun aitchuutausuuruatigun ukiutuagŋman. ²Ikipkautit piļuutaiqsilļapiaqata aǵiunayaqtut pitqigayaiǵlugich. Añaayyurauruat atausiaǵlugu taimuŋa piļuutaiqsauļlakpata, tavranaaglaan itqatqikkayaitkaich piļuutit. ³Tavraaglaan tamatkua ikipkaisit aitchuutauruat ukiutuagŋman itqatirrutauruqtut piļuusiqrautilaanannun iñuich. ⁴Qanuq auŋich ikipkautausuuruat niǵrutit piļuutaigutayumiñaitchut.

⁵Tainnainniǵmata, Christ nunamukami, ilaa uqallaŋaruq God-mun, “Kipiŋiuttaǵiŋaitkitin ikipkautit aitchuutillu, aglaan timimik itqanaiqsisiŋagiŋma tuquyumiñaquvlurŋa.”^a

⁶Ikipkautit aitchuutit piļuutaigutiksraut pisuǵiǵutigiŋaitkitin.

⁷Taamna pisigivlugu uqallaŋaruŋa, God-auruatiin, uvaŋa qainaruŋa kamagiyaqtuqtuq pisuutin, aglausimanarutitun uvapkun Bible-ni.”

⁸Ilaa uqallaqqaanaruq, “Kipiŋiutuǵutiqanaitchutin pisuǵiǵutiqanaitchutillu ikipkautinik qanusipayaanik aitchuutauruanik tuvraqtugich pitqurat.”⁹ Aasii uqallavsaaŋaruq, “Uvaŋa qainaruŋa kamagiyaqtuqtuq pisuutin.” Christ-gum piqutaŋarŋaŋa sivulliq sivuniqatuaq ikipkautinik aitchuiñiq tuvraqtugich pitqurat, aasii inillaqtuq tuglia, sivuniqatuaq kamaksriñiǵmik God-im pisuutaanik. ¹⁰Tavraasii Jesus Christ-gum kamagiŋaŋa God-im pisuutaanik, aitchuutigitvlugu timini atausiaqtuq taimuŋa piļuutit pisigivlugich, aasii ilaa-guaqtuta God-mun.

¹¹Añaayyuliqsiqpapayaaq nunamiittuut makitasuuruq uvlutuagŋman savaaǵiramini, aitchuigaluamiiqtuni taapkuniŋasunaiññaq ikipkautinik, piļuutaigutayumiñaitchuanik.^b ¹²Tavralli Christ aitchuiganikami ikipkaunmik piļuutinun atautchimi taimuŋa, ilaa aquvinaruruq God-im taliqpiata tunaanun,^c

^{*} 9.21 Lv 8.15. ^y 9.22 Lv 17.11. ^z 9.28 Is 53.12. ^a 10.5-7 Ps 40.6-8. ^b 10.11 Ex 29.38.

^c 10.12-13 Ps 110.1.

¹³ tavrani utaqqisaqłuni akiilitchiağilugich uumigirini. ¹⁴ Qanuq atausiaqsiññaqłuni aitchuivłuni ilaan pıluutainagagai taimuņa tamatkua ilaaguqaqturuat God-mun.

¹⁵ Taamna Ilitqusigiksuum nalupqinainagaa uvaptiņnun, uqallakłuni inna,

¹⁶ “Uvvauna sivunniugun taņņiqsinniakkağa ilaiññun aquatigun tamatkua uvlut, uqaqtuq Ataniq. Pitquratka kamagipkağniagıtka itqaumapaqğlugıllu ilinjiññun.”^d

¹⁷ Suli uqallavsaaqłuni, “Itqaumajağniagıtka pıluutiņiıllu kamasuutairrutinjiıllu tavranaaglaan.”^e ¹⁸ Pıluutillu kamasuutairrutillu suliqutiginaiqsuummata, aitchuiviksraiqsuq ikipkautinik pıluutit pisigilugich.

Qallılaaqta God-mun

¹⁹ Tavraasii aniqatiit, attaqsrautairrutiaqqtugut isigumiññaqłuta inimun ilaaguqaqtuıhamaaqturuamun God-mun aunagun Jesus, ²⁰ ilaan aņmautinagaatigut nuturuamik apqunmik qallılaağviksraptiņnik God-mun aasii iñuuluta isuitchuamun. Aņaayyuliqsiqpaich qaukkiatun qallılaaqtuatun God-mun amunatchianun talukiyaam, uvaguttauq qallılaağumiññağmigikput God timaagun Jesus, aitchuutigikkaņagun tuquvluni.

²¹ Suli kamanaqtuamik aņaayyuliqsiqpaqaqtugut atanguruamik God-im igluqatiņiñun. ²² Taapkua tainnainniğmata, qallılaaqta God-mun ilumutuquutuamik uummatiaqğluta ukpıgıtiqagłutalu nalupqisunjiptaquamik, isumaaluutaigłuta pıluutiptiņnik, suli salummaqtaupiağluta pıluutiptiņniñ.^f ²³ Nalupqisunjipta qanuğliqaņaagłutalu uqautigiguptigu ukpıgıikkaqput, qanuq God unniqsuqłiņaruuq ukpıgınapiaqtuq.

²⁴ Suli isumalaagıtigilakput qanuğluta qapinajsaağutisugłuta avanmun pivıuttaqputiniğmun pilğusigiksuanullu.

²⁵ Katitqataqta piņitqataņaagłuta atautchimun, pilğusigiliutikkaņatitun iļanjsa iñuich ilisimalugu Atangum uvlua qallisaiññaqtuq.

²⁶ Qanuq pıluusiqiugaagupta pisaagiugağluta kaņiqsiņaqaagługu ilumun ittuq, ikipkautiksraivsaamik allamik piitchuq pıluutiptiņnun piigıtiksramik. ²⁷ Aglaan imma ittuq sivuuganaqtuq niğugiraksraqput isivğiqsauviksraun, suli suamaruq igniq suksraunğiññaqtuq uumigiriñiñnik God-im.^g ²⁸ Iñuk kamaksriņitchuaq Moses pitqurañiñnik tuqtaugayunaruq nagligiriqayuitchuq, uqağiriqagman malğunjik piņasunıglu ilisimaruanik pıluusiqimman.^h ²⁹ Qanutun suaņaħhaaqtuamik tatavsagaksrauruq iñuk tununnıktuq God-im Iğniņanik, anniqsuutaunjiññivługu Christ tuqputaa ilaan ilaaguqaqtırrusiani God-mun, aasii pisaanavlugu Ilitqusigiksuaq nagliktuutiqpaqaqtuq inmiñun.ⁱ

³⁰ Qanuq ilisimagikput kiutilaņa uqallaņaruq, “Nalaunņaruamik uvaņa piñiaqtuņa. Uvaņa akisaurriññaqtuņa.” Suli uqallavsaaņaruq, “Uvaņa Atanguruanağa isivğigıñniagıtka iñutka.”^j ³¹ Sivuuğanaqtuq tatavsagtitchumiññaqsiruni God-mun iñuuruamun. ³² Tavra itqaqsigik sivulliich taipkua uvlugıņarasi ukpıqqaqavsi, iglutuņagisi nagliksaağutiqpaich akiilipkağaluagnasi. ³³ Iļaanniysi piaqłuktaqsıguņarusi iñuıllııtuqıtıtausuurusılu iñuich takkuanni. Iļaanni-suli piqatausahıññaagıuğłusi tainna aņalatauruamun.

³⁴ Qanuq naglikkutiqağunarusılu tigutaaqturuamun, suli sugilaitkiksi aqsaktaunıq sugauttavsiñniñnik, akuqtuqsımaağługu sugalıqaqtılaaqsi nuņuyumaanjičhuanik qılaņmi. ³⁵ Taamna pisigilugu attaqsraniırrutiqağıtchi-suli Ataniğmun, kamanaqtuamik akiļıusiaqagnaqtusi. ³⁶ Aglaan manimilğutiqaqtuksraurusi nalautchıyumiññağugłusi pisuutaanik God-im aasii aitchuusiaqagłusi ilaan unniqsuqłiisaanik iñuggunmik isuitchuamik. ³⁷ Qanuq Bible uqaluqaqtut inna,

“Piñatchiaqpakkumiñaiqsuq qaiyumaqtuq qaiñiaqtuq. Ilaa muluniajitchuq.”^k

³⁸ Aasii nalaunņaruatka iñuuniağniagtut ukpıgıtiqagłutiņ. Aglaan tununnıktuat uvamnik ivıgaumagiņitkitka.”

^d 10.16 Jr 31.33. ^e 10.17 Jr 31.34. ^f 10.22 Lv 8.30; Ez 36.25. ^g 10.27 Is 26.11. ^h 10.28 Dt 17.6; 19.15.

ⁱ 10.29 Ex 24.8; He 13.20. ^j 10.30 a Dt 32.35. b Dt 32.36. ^k 10.37-38 Hb 2.3-4.

³⁹ Aglaan ami uvagut ilaliqsuutiñitchugut tamatkunuja tununniktuanun Ataniġmik aasii suksraunġiqsauvlutiñ, aglaan ilaurugut tamatkunuja ukpiqsimaaqtuanun aasii annaurauvluta isuitchuamun.

Ukpiġun

11 ¹ Iñuk ukpiġutiqaqtuaq nalupqisuñitchuq God-im unniqsuqġiisijñi tanġiġñaqtilaannik. Suli ukpiġutaata nalupqisuñisitkaa sut ilitqutchikun ittuaq ilumun itilaannik. ² Qanuq taipkua iñuich taimani ukpiġutiqaġmata, God-im iviġaummatigijagai. ³ Ukpiġutiqaqłuta kanġiqsigikput God-im uqaluñmigun nunamik savañatilaaña, tamatkua sut tautugnaqtuat savaagunatilaannik suniñ salapqijitchuaniñ.¹

⁴ Abel ukpiġutiqaqłuni God-mun aitchuñjaruq akuqtuġnaħaaqtuamik ikipkaunmik Cain-miñ, taavrumuuna ilaa iviġaumakkusiaqanjaruq nalaunjarualirauvluni. God-im nalunaijagaa iviġaumatilaani akuqtuqługich aitchuutiñi. Abel tuquñagaluaqtuq, ukpiġutaaniñ ilitchiyumiñaqtugut-suli.^m ⁵ Enoch ukpiġutiqaqłuni mayurraunjaruq qilañmun tuqugaluaqtinnagu, aasii paqinnaiñjaruq, qanuq God-im qilañmuutiñagaa. Aasii mayurraunjaiññaan, God-im nalunaijagaa Enoch iviġaumagitilaannik.ⁿ ⁶ Tavra kialiqaa ukpiġutaitchuam iviġagumiñaijagaa God. Qanuq kiñaliqaa qaisuktuq God-mun ukpiqtuksraupiaqtuq God-iqaġniługu, suli paqitillaniługu tamatkunuja ivaqłiapiaqtuamun inmiñik. ⁷ Noah-m ukpiġijagaa God uqallautimmani suna piñiaqtilaannik. Tautuñaitkaluaññaan uliqaqtuksraq, arguaginiługu God, umiaqpiñjaruq annautisukługich igluqatini. Umiaqpiñiñi salapqijagaa ukpiġutairrutaat nunam iñuñisa aasii suksraunġiqsauñjarut. Pisigivlugu Noah-m ukpiġutaa God-im akuqtuñagaa.^o

⁸ Ukpiġutiqaqłuni, Abraham kamaksriñjaruq God-im ququaġmani aullaquvlugu nunamun aitchuusiagiyumaakkaġmiñun kiñuvaagıtqulugu. Tavra aullañjaruq, nalullaġmi sumun aullaġniaqtilaamiñik.^p ⁹ Ukpiġutiqaqłuni tuyuġmiaġunjaruq nunami God-im unniqsuqġiisaani inmiñnun, tupiqtuqłutiñ allami nunami inmatun. Tainnatuttauq Isaac-lu Jacob-lu tupiqtuñammiuk kiñuvaannaktaaksraunmiñni taavrumani nunami unniqsuqġiisauruami.^q ¹⁰ Qanuq Abraham niġiugaqanjaruq iniqpañmik nuktañitchuamik iñuuviksramiñik, God-im payañaiqługu nappakkañanik ilaan isumamigun.^r

¹¹ Ukpiġutiqaqłuni, Sarah aaquñagaluallaġmi siñaiyaupkaqtanjaruq, qanuq ukpiġijagaa piñlaruaguvlugu God unniqsuqġiñjaruq.^s ¹² Tavraasii Abraham-miñ, iñuñmiñ atautchimiñ tuquñaruatun ilinjaruamiñ, anjarut kiñuniġiich iñugiaktigiliqłutiñ uvlugianisun qilaum, kisiññaisigiruatullu qavianjatun taġium siñaata.^t

¹³ Tamatkua iluqaġmiñ tuquñjarut ukpiġutiqaqłutiñ aitchuusiagigaluaġnagich unniqsuqġiisauruat, aglaan ilisimavlutin tanġiġñaqtilaannik quviatchaktitanjarut. Piilaagijnaitkaat iglaagutilaaqtiñ tuyuġmiagutilaaqtiġlu nunami.^u ¹⁴ Iñuich tainna uqaqtuat nalupqinaigaa niġiuktilaaqtiñ aimaagviksramik qilañmi. ¹⁵ Isumagijnag umirruq taimña nuna qimakkaqtiñ, utiġumiñagaluaqtut pisukkumiñ. ¹⁶ Aglaan ilinġich kipiġniunjarut iñuusukłutiñ nakuuħaaqtuami aimaagviñmi, qilañmiittuami. Taamna pisigivlugu God-im kanjusuutiġinjitkaa tairaugumi ilaiisa God-inannik, aasii itqanaiyautijagai iniqpañmik.

¹⁷ Abraham uuktuaqtaukami ukpiġutiqaqłuni kamaginagaa God, aasii aitchuutiġivlugu Isaac ikipkautiksrauvlugu. Taamna aitchuusia-

¹ 11.3 Gn 1.1; Ps 33.6,9; Jn 1.3. ^m 11.4 Gn 4.3-10. ⁿ 11.5 Gn 5.21-24. ^o 11.7 Gn 6.13-22.

^p 11.8 Gn 12.1-5. ^q 11.9 Gn 35.27. ^r 11.10 He 13.14. ^s 11.11 Gn 17.19; 18.11-14; 21.2; Ro 4.17-22.

^t 11.12 Gn 15.5; 22.17; 32.12. ^u 11.13 Gn 23.4; 1 Ch 29.15; Ps 39.12.

qanjaruaq unniqsuqtiinmik inugiaktuanik kinuniksranik itqanaianjaruq aitchuutigisukluguunni igñituałuni,^v ¹⁸ unniqsuqtiinagaluaqtillugu God inna, Isaac-kuaglutiñ kinunigtin inukpalliñiaqtut.^w ¹⁹ Abraham nalupqigijnaitkaa God anjpkaiyumiñaqtilaananik Isaac-mik tuqqunmiñ. Tavra tainna pimman, igñini aitchuusiagitiñagaa inuuvlugu, tuqunaruatun iligaluaqtuaq.^x ²⁰ Isaac ukpigutiqaqluni uqallanjaruq igñagmiñun Jacob-mullu Esau-mullu God-mun aitchuutiginiagnivlugich quviasaagusiat piyumaaqtuat.^y ²¹ Jacob tuquaqsikami, ukpigutiqaqluni uqallautiñagik atausiullaavlugik igñinjik Joseph piluatausiaqavlugich, sikimmivluni añaayunjaruq ayauppiaqsimaqluni.^z

²² Joseph, tuquyasikami, ukpigutiqaqluni uqallausiñagaa aullağniksrataat Israel-guruat Egypt-miñ. Aasii nalupqigijniglugi aullağniaqtillaanar, piraksriinjaruq aullatitquvlugu iluviñi.^a

²³ Moses animman anayuaqak ukpigutiqaqlutik, iriqsimanagaak tatqini pinasuni. Tautukamitku miqłigtuñiaunjt palligman, sivuugagijnaitkaak kamaksriñiñniksraq umialgum pitqurriutaanik anugaurat tuqtquvlugich.^b ²⁴ Moses ukpigutiqaqluni God-mun anutiguunikami, inuusunijnjaruq igñiguluni Pharoah-m panianun,^c ²⁵ tigusiagilhaaqługu pigiitчуakun anjalatauniq piqatigilugich God-im inunji aliasunjisaagutiqallagnigmiñ piluutunik piigaqtuanik. ²⁶ Ilaa nagliksaanjaruq pimaqluktausiaqaqluni piqatigivlugich inunji God-im, nagliksaağmatun Christ pisigivlugi. Aasii isummatigijnagaa nagliksaağniq anniqsuutauhaaqługu sugaliniñiñ Egypt, qanuq ilaa ukpipianjaruq God-mun akil igñiağnivluni.

²⁷ Ukpigutiqaqluni Moses qimanagaa Egypt, iqsigijnaiqlugu qinnautaa umialgum qanuq sivunmuunjaruq inuktun tautuağiruatun God-mik tautugnaitчуamik.^d

²⁸ Moses ukpigijnagaa God uqallautimmani piraksriqlugich inuich imnaiyaam anjanik qivsaliquvlugich upkuat avatiñich, God-im isagulganun tuqutauruamun tuqtunqijniglugich anayukłich miqłigtunich, miqłigtunjusun tuqutauruamun Egypt-miut.^e

²⁹ Ukpigutiqaqlutiñ Israel-guruat ikaanagaat tagiuq atiqaqtuq Red Sea-mik, pisuaqlutiñ paliumaruakun nunakuağmatun. Aglaalli Egypt-miut, tainnatun pisagaluaqamin ipigiñanjarut.^f ³⁰ Ukpigutaatigun Israel-guruat katchiğruañi Jericho-m ulgupaqtanjarut kaivaluqqaqlugich tallimat malğugni uvluni.^g ³¹ Uk pigutiqaqluni, Rahab allatuqtı tuqutauñaitчу inuich piqatigilugich tuqummata inuuruat Jericho-mi ukpigijniglugi God, ilaan ilammiugutikun paglanavlugich nalunaqtuakun takuqtit.^h

³² Uqautivsaagumiñagaluağivsi inuktigun ukpigutiqaqtuatigun. Sivisuvaitчуq quliaqtuağisağupkich Gideon-lu Barak-lu Samson-lu Jephthah-lu David-lu Samuel-lu uqaqtinijlu God-im.ⁱ ³³ Ukpigutiqaqlutiñ akimanjarut umialgutiniñ, pinjarut nalaunjaruanik pitqiksığautairrunmiglu, akuqtunjarut God-im unniqsuqtiisinijnik, annaurranjarut lion-niñ.^j ³⁴ Ikinaitkai ikualaqpaktuam ignigum, allattauq annanjarut savikpakun tuqutauñiksramiñ, allattauq suaññatinnanjarut suaññalikamin, ilañitchauq sapigñaqsinjarut anuyakamin, aasii pigruqtitchinjarut allat nunat anuyaktinijnik.^k

³⁵ Ukpigutiqaqlutiñ, ağnat aitchuusiaqanjarut tuquriaminik anjpkauvlugich. Inuich ilañich anniğnapiagataqtuakun nagliksaaqtitanjarut, pisunijnagaat tigutaaqtanjaruñniksraq, anisukłutiñ nakuuñhaaqtuamun inuggunmun.^l

^v 11.17 Gn 22.1-14. ^w 11.18 Gn 21.12. ^x 11.19 Gn 22.13. ^y 11.20 Gn 27.27-29,39-40.

^z 11.21 Gn 47.31-48.20. ^a 11.22 Gn 50.24-25; Ex 13.19. ^b 11.23 a Ex 2.2. b Ex 1.22. ^c 11.24 Ex 2.10-12.

^d 11.27 Ex 2.15. ^e 11.28 Ex 12.21-30. ^f 11.29 Ex 14.21-31. ^g 11.30 Js 6.12-21.

^h 11.31 a Js 6.22-25. b Js 2.1-21.

ⁱ 11.32 a Jg 6.11-8.32. b Jg 4.6-5.31. c Jg 13.2-16.31. d Jg 11.1-12.7. e 1 S 16.1-1 K 2.11. f 1 S 1.1-25.1.

^j 11.33 Dn 6. ^k 11.34 Dn 3. ^l 11.35 1 K 17.17-24; 2 K 4.25-37.

³⁶Allattauq nagliksautiginagaat kipakkusiaq ipiqaqtuqsigñiglu, qiliq-sruivlugillu tigutaaqtavlutiglu.^m ³⁷Ukpiğutiqaqlutinj uyağarņnik miļluuqtaunarut, uluaqtuqtaunarullu malğuuñgich, uuktuqtaunarut, tuqutaunarut savikpaņnik, kukiļunarut annuğaqaqlutinj niğrutit amiņiññik piilļiuqlutinj, ihuiļliuqtitaavlutinj, anniaqtavlutiglu.ⁿ ³⁸Maliqataqsinarut nunagluktuakun igğisigullu iriqtuqlutinj qaiğusunjñiļu nunam. Iliņich nunam iñuņisa naligiņitkaich.

³⁹Aasii taipkua iluqağmiņ ukpiqtuaguvlutinj, iviğaumanağaluqtuat God-mun aitchuusiagaņaitkaat God-im unniqsuqñisaa, ⁴⁰qanuq God sivunninaruq nakuuļhaaqtuamik uvaptiņnun. Taipkua utaqqiruksraunarut uvaptiņnik piqatigiymuñnaqsitchiağiluta God-im unniqsuqñisaanik.

God Aapakut

12 ¹Iluqağmiņ taipkua ukpiğutiqaqtuat qiniqtuqaqtuaton iñugiaklutinj ittut aqpaliurraqtuanik, uvagullu aqpaliurraqtuaguruatun. Tavraasii, asivağlavut iluqaisa piñaiļutapayaat nakuuņitchuat, piļuutipayaallu ayuğnaitchuat qaniļutinj, aasii tikitqaurraqta piyumalaagłuta God-im pitqutaagun uvaptiņnun, ²qiniğlugu Jesus aullaqisaaguruq naamasiriņalu ukpiğutipta. Pisigivlugu quviasuun akilįusiaksrani, iğlutuņagaa tuqqun aņarraurami, sugiņaiqlugu kanņusaagun, aasii aquvititaunarut taliqpiata tuņaanun God-im qilaņmi.^o ³Isumalaagutigisiu ņ Jesus. Iğlutuņaruq qanutupayauraq piaqluktautinik piļuusiqiriniñ, tainnatulli ilivsi piyuaqsiguvsu piļaiņitchumausi qapiņasiņiļļusilų. ⁴Qanuq ilivsi aņuyajaitchusi piļuunmik maqitchisaiññaagugłusi auvsiniñnik. ⁵Piigunąasugnaqtusi God-im uqaluanik tuğłutuqaqtuamik ilivsiññun iğñinik,

Uvaņa iğñiij, anniqsuutaunjññasuginagu tatavsautaa Atangum, naaggaunni qapiņasiñak ilaan tatavsapatin.^{p q}

⁶Qanuq Atangum tatavsaguğaa iñuk ilaan pivittagikkani, suli tatavsagługu iñupayaaq ilaan iğñiļutikkani.”

⁷Iğlutugaksragigiksi Aapamiñ tatavsausiagiruaton. God-im aņalatkaasi iğñiqtun iļiuqlusi. Iğñipayaaq aapaņan tatavsaguğaa. ⁸Iğñipayaat tatavsqaullapkaqlugich, tatavsqaulaiñņaniğusvi, ilivsi aapaiļiaguniqsusi miqłiqut. ⁹Taamnatualluunjñmiuq, nunami aapaqaqtugut tatavsqaiktisraptiņnik aasii kamagisuugivut. Kamakkuqtaqlağaaqtuksraurugut Aapaņannun ilitqutčivsa iñuggutiqağumaugut. ¹⁰Qanuq nunami aapapta tatavsaguğaatigut sivikisuurami nalaunņanasugikamirruņ, aglaalli God-im tatavsaguğaatigut anniqsuqsagłuta, piqatigillasisaiññaquvluni uvaptiņnun piļuutairrunmiñi. ¹¹Iluqani tatavsauun annigñaaqtuq quvianaitčuğlu sivikisuurami aglaan aquvatigun piļluataqtitchisuuruq tamatkunųa ayuğaksausiaqaqtuanun tatavsausianik.

Iļisaurrutit Kiliktuutillu

¹²Taamna pisigilugu, qapiņaimmağiksaagitchi ukpiqsimaagłusilų tatavsqaťaukavsi.^r ¹³Iñuutčisi sivukkiruaton qaiqsuatullu apqutitun illich, suañaiļhaaqtuak ukpiqtuak maliguutiyumaut puukağaluagnatinj, aasii suañasiļaaqtaulutinj.

¹⁴Iñupayaanun aņuyautairritiqağitchi, ilaaguaqtaulusilų God-mun. Taapkuak piilļugik, kialiqaa tautukkumiñaitkaa Ataniq. ¹⁵Qaunagisitchi iluqasi iñuusugłusi God-im ikayuutaagun. Iluqasi killuqsrautaittitchi, qanuq salapqigman killuqsraun isumaalluksautausuuruq, aasii iñugiaktuat piļuksipkaqlugich.^s

^m 11.36 a Jr 20.2; 37.15. b 1 K 22.26-27; 2 Ch 18.25-26; Jr 20.2; 37.15; 38.6.

ⁿ 11.37 a 2 Ch 24.21. b Jr 26.23. ^o 12.2 Phil 2.6-11; He 2.9. ^p 12.5-6 Job 5.17; Pr 3.11-12.

^q 12.5-11 Dt 8.5; 1 S 7.14; 1 Co 11.31-32. ^r 12.12 Is 35.3. ^s 12.15 Dt 29.18.

¹⁶Kiñaliqaa allatuqtaunjiilli naagga qaunaklaangigłuni piññani God-mik Esau-tun, tunisjaruatun kinjuvaannaktaaksrautikkaluamiñik atautchimi niginiñgmun.^f

¹⁷Qanuq ilisimarusi aquvatigun, ilaa kipigñiutchakkaluqaqami piññaktaagisukługu kinjuvaannaktaaksrautikkaluani, ilaa itigaurrajaruq. Tasuqsaagaluqaqamiuq qulvivłuni, kinjuğautchinaruq isumalitqigñiksramun.^u

¹⁸Ilivsi qainaitchusi iggimun Moses aitchuusiaqağvianun pitquranik, igniğmun ikualaruamun, taaqtuamullu, qammaavyuktuamullu, anuğiqpaktuamullu,^v

¹⁹nipauqłuktautivlu nipaananun nipimullu uqaluqaqtuamun. Inuich tusaaruat iqsitchakpaiñtutij qinñuaqtunjarut uqautinaiquvlutitij. ²⁰Qanuq ilinjisa iqsitchautigijagaat piraksriun aitchuutauruq inmiñnun inna, “Inuich-unnii nigrutimunniiłu aksiukpagu iggig, uyagañnik miłluuqtauniaqtuq.”^w ²¹Qanutun tatamaanaqtiginjaruq tautukkanat Moses uqallallasimman, “Iqsitchakłuna uuliksinaruqa.”^x

²²Aglaan qainjarusi Igğianun Zion iniqpananun inuuruam God-im, Jerusalem-mun qilanjmiittuamun, isağuliñnullu kisiññağumiñaitchuanun quviasukłutitij kasimaruat, ²³kasimanijannullu kamañaqtu atinich aglausimaruat qilanjmi, God-mullu isivğisauruamun iluqaiññun, ilitqusinijñnullu nalaunjaruat inuich naamasipkaqtunjarut. ²⁴Qainammusi Jesus-mun, atisipkainiaqtauruamun, aitchuqłuta God-im nutauruamik sivunniugutaanik. Nalupqinainjaga God-im sivunniugutaa maqipkağługu auni, ilisaurriruq iluałhaaqtuanik uvaptinun Abel auñaniñ.^y

²⁵Qaunagisitichi kamagisugługu God uqaqtuq. Qanuq taipkua kamaksriñitichuat Moses-mik tatavsqaqtunjarut, uvagut tatavsqaqtułhaağniaqtugut kamagisunjitkuptigu God.^z ²⁶Ilaan nipiñhiñanata taimani aulayyanjaga nuna, panmapak-aasii ilaa unniqsuqłiñjaruq, “Atausivsaaami aulayyaksiññağniañitkiga nuna aglaan qilaglu.”^a

²⁷Taamna uqallaun, “Atausivsaaamiğun,” sivuniqqtuq sut anjalayyaktauyumiñaitquaat piiqsuniaqtut, qanuq savaagunjarut. Sut aulayyaktauyumiñaitchuat itchumaaqtut isuitchuamun. ²⁸Aitchuusiaqaqapta umialgunmik aulayyaktauyumiñaitchuamik, quyyatiqagta sulii savautilluatağlakput God qiksigiipiagatağługu, ²⁹qanuq God-ikput ikinnillaruatun igniqtun ittuq.^b

Qanuq Ivigagnağumiñaqtilaaja God-im

13 ¹Aniqatigiiksusi piviuttaqqtisitichi ataramik. ²Tukkuliisitichi iglaaguruanik, qanuq inuich ilanjich tuyuğmiaqanjarut isağuliñnik, nalullaisa isağulgutilaajat.^c ³Itqaumasigik tamatkua tigutaaqtuauruat, tigutaagvijnmiitqatigimmatun illugich, tamatkualu pimaqłuktaqtuauruat, pimaqłuktaqsitqatigimmatun illugich.^d ⁴Katitirrun isummatigipkağluataqsijun akunganni inupayaat, sulii katitirrutim unniqsuqłiisijni sumik-unnii navignasigik, qanuq God-im isivğigñiağai allatuqtit tuvaaqataitchuallu tuvaaqatiqatquallu atunim. ⁵Qaunakkusijun inuuniağniqsi inuusunjiłłusi manik kisian pisigilugu, sulii apaigilugu pigikkaqsi, qanuq God uqallanjaruq, “Uvaña sumikunnii qimañniañitkivsi naaggaunnii suksraağłusi.”^e ⁶Taamna pisigilugu nalupqisunjiłłuta uqallakkumiñaqtuğut,

“Ataniq ikayuqtigigiga, iqsiniñaitchuna qanuqsaagaluqaqpaña inuum.”^f

⁷Piiguğnagich aullarrisi, uqaurriñjaruat ilivsiññun uqaluanik God-im, isumalaagutigilugu nalaunjaruq inuğgutaat, sulii ukpigutiqağłusi ilinjisitun.

^f 12.16 Gn 25.29-34. ^u 12.17 Gn 27.30-40. ^v 12.18-19 Ex 19.16-22; 20.18-21; Dt 4.11-12; 5.22-27.

^w 12.20 Ex 19.12-13. ^x 12.21 Dt 9.19. ^y 12.24 Gn 4.10. ^z 12.25 Ex 20.22. ^a 12.26 Hg 2.6.

^b 12.29 Dt 4.24; 9.3; Mt 3.12; 2 Th 1.7-8. ^c 13.2 Gn 18.1-8; 19.1-3; Ro 12.13; 1 P 4.9. ^d 13.3 Mt 25.35-46.

^e 13.5 a 1 Ti 6.6-10. b Dt 31.6,8; Js 1.5; Phil 4.11-13. ^f 13.6 Ps 56.3-4,9-11; 118.6.

⁸Jesus Christ qanuqililaitchuq ikpaksraġlu uvlupaglu taimuḡalu. ⁹Tavraasii asiñuutipkaġnasi iñuḡnun iñugiaktuatigun allanaqtuatigun ilisaurriruanun. Ukpigutivsiññi suaḡasilaqtausitchi nagliktuutiqpaḡagun God-im, pitquranik niqitigun kamaksriññilaakun aḡaayyuliqiniġmi pitquratigun anniqsuiilaitchuatigun tamatkuniḡa piqutiqaqtuanik.

¹⁰Uvagut aitchuutinun ikipkaiviqagtugut tamatkua savaurriruat tupiġmik niqiksraġvigiyumiñaisaḡannik. ¹¹Qanuq qatigaḡich tamatkua niġrutit ikipkaġayukkaich silataani iniquaum, auḡich aḡaayyuliqisqaum qaġġisikkaḡisa salumaruumun inimun ikipkautausaḡugich piḡuutaigutautquvlugich.⁸ ¹²Tainnatun Jesus-tauq nagliksaḡammuiq silataani paaqpaum ilaaguaġuklugich God-mun iñuich ilaan auḡmigun. ¹³Taamna pisigilugu aullaqta ilaanun silataannun inauruat, iġlutuaqaġluta piaqfuktausiamik ilaa pisigilugu. ¹⁴Qanuq maani piitchugut aimaagviniḡmik iñiġlugu ittuamik, aġlaan niġiuktugut aimaagviksramik qilaḡmiittuamik. ¹⁵Taamna tainnainman, Jesus ikayuqtiġilugu, nangaqsimaaġlakput God, taamna nangaiñiḡput aitchuiñġummatun ittuq ilaanun, quliaqtuaġutilugich allat iñuich kamanautaanik.^h ¹⁶Nakuurualiġiugaġitchi suli saqqiqinnillaalusi pigikkavsiññiñ, qanuq God-im tainnatchich aitchuutit iviġaumagiġai.

¹⁷Kamagisigik aullarrisi aḡalatillusilu iliniñun, qanuq ikayuġaasi asivaquḡiḡusi Ataniġmiñ, iñuktitun quliaqtuaqtuksrauruatitun God-mun qanuq qaunaksrisilaamiḡnik ilivsiññik. Tainna piġuvsu aullarrisi quviasuḡniagtut ipiqtusunilḡutiḡ, aasiivsaug ilivsi anniqsuusiaqagḡniġmisi. ¹⁸Aḡaayyutisiḡa, qanuq nalupqisunitchuḡa iñuulluataqtilaamnik aasii kipiġniutuḡa-suli iñuulluataġukḡuḡa. ¹⁹Pitquyummiiġivsi aḡaayyutquvlusi kipiġniupaġataġlusi uvaḡa utiqtitautquluḡa ilivsiññun qilamipayaaq.

Aḡaayyun

²⁰God, aitchuiruaq tutqiummik, aḡipkaḡaruq Ataniptiḡnik Jesus-mik tuqqunmiñ, qaunaksriruamik uvaptiḡnik imnaiḡiqirigiksuaq qaunaksrimmatun imnaimiñnik, qanuq ilaa tuquḡaruq annautisukḡuta isuitchuamun kamagivlugu God-im sivunniḡutaa.ⁱ ²¹Aasii paḡmapak God-im suaḡasiiġlisisuq naamaruamik, kamaksri-yumiñaqsilusi pisuunmiñnik, iñuupkallasilusi iviġaumanaqtuakun inmiñun Jesus Christ-kun nangakkaptigun isuitchuamun. Amen.

Uqaluguiqsaagutit

²²Apiġipiaġivsi aniqatiit, piavsautiginagich uqalutka silġiqsuiñnikun tuyuutigiḡkatka ukunani naitchuani tuyuutini. ²³Quyaniaqtusi tusaaguvsi aniqatikput Timothy, tigutaaqtaunaiqsitauruq, qaiñasuaqpan piqatigilugu tautuḡniagivsi.

²⁴Paġlasigik iluqaisa aullarrisi iluqaisalu ilaaguaqtauruat God-mun. Taapkua iñuuruat Italy-mi tuyuġaasi piviuttaqunmiḡnik. ²⁵God nagliktuutiqpaqagḡi iluqavsiññun. Amen.

⁸ 13.11 Lv 16.27. ^h 13.15 Lv 7.12; Ps 50.14,23; Ho 14.2.

ⁱ 13.20 a Is 40.11; Ez 34; Lk 15.4-5; Jn 10.1-16. b Ex 24.8; He 10.29.